

De Ulemper, som Laugstvangen medfører

Taler
Jacob Aall

Dato
14 mai 1827

Sted
Stortinget

Omstendigheter
Debatt om forslag til ny håndverkslov

- 1 Det er vistnok betænkeligt at foreslaae Forandringer i Institutioner, som ere nedarvede fra en fjærn Fortid, og i de Former, under hvilke en ikke ubetydelig Deel af Landets Indvaanere have drevet deres borgerlige Næring. Hvilke Grunde endog Theorien kunde fremstille for Forandringens
- 5 Hensigtsmæssighed, saa svækkes deres Gyldighed ofte ved den Forrykkelse i borgerlige Næringsveie, som ved en brat Overgang foranlediges. De Ujævnheder, som findes i gamle, skjønt ikke efter Statsoeconomiens Regler, foreskrevne Former, ere afslebne med Tiden selv, og ligesom en gammel, skjønt ufuldkommen, Maskine ofte driver det vigtigste Værk til stor Fordeel for alle
- 10 Vedkommende, saaledes trives Statens Tarv ofte herligen ved den ældgamle, skjønt mod Theoriens Forskrifter stridende Norm, efter hvilken enkelte Haandteringer føres.

- Men, ihvorvel dette ikke kan nægtes, bør Landets paa Thinget forsamlede
- 15 Mænd ikke derved lade sig afskrække fra at forandre og forbedre de borgerlige Næringsveies Forhold til Staten, forsaavidt de maatte findes mangeltagte eller ei overensstemmende med Fædrelandets nærværende Grundforfatning. Ingen Deel af Menneskets videnskabelige Granskning har i den senere Tid gjort større Fremskridt end den, som behandler statsoeconomiske Gjenstande. Videnskaben
  - 20 selv, hvis første Linier for et halvt Seculum siden af en engelsk Lærd udkastedes, beriges dagligen med nye Anskuelse, hvis Gyldighed bekræftes af Erfaring selv. Det er saaledes tilvisse Stortingets Pligt at tilegne sig de Forbedringer, som Kampen mellem Fornuft og Fordom, mellem Vedhængen ved det Gamle og Nyhedssyge, har frembragt, og som øiensynligen har forbedret
  - 25 Haandteringernes Forhold til Staten og forøget Statsborgernes Nydelser.

Disse Betragtninger ligge upaatvivleligen til Grund for Lovcommitteens Udkast

til den Lov, der nu tages under Overveielse, og den Committee, til hvis
30 Bedømmelse denne Sag har været henviist, har, om jeg ikke feiler, troet, at en
passende Middelvei i denne Henseende har været fulgt. Raadspørges Historie og
Erfaring i denne Sag, da vil der i næsten alle herom handlende Love, fra
Christian den 4de af til vore Dage, findes en Tendents til at befrie
Haandværksvæsenet fra de Baand, hvormed Laugsindretningerne have betyngnet
35 det. Hiin Konge, der i saa mange Henseender var forud for sin Tidsalder,
afskaffede dem aldeles; men Forandringen passede sig ikke til Tidens Aand og
det af følgende Konger antagne Regjeringssystem. Imidlertid er idelige
Indskrænkninger gjorte, og i selve Danmark er Laugstvangen kun en Skygge af
hvad den forhen har været.

40 Erfaring lærer, at Haandværksflid og Konst meest udmærke sig i de Lande, hvor
den ei ved Laugstvang er indskrænket. I Holland, hvor Laugstvangens Lænker
først løsnedes, har Industrien gjort mægtige Fremskridt. Det samme er Tilfældet
i Frankrige og Preussen, hvor Tvangen senere ophørte; og naar man anfører
45 Englands Exempel for den modsatte Mening, da maa det ikke glemmes, at
Haandværksdriften der drives mestendeels fabrikmæssigen, og at de nye
Fabrikstæder, som ere i en meest blomstrende Tilstand ere ubekjendte med al
Laugstvang.

50 Man har, til Forsvar for Laugene, anført, at de ere nødvendige, for at
Haandværkerne i Byerne kunde concurrere med dem paa Landet; at de ere
hensigtsmæssige til Ordens Vedligeholdelse, til de Syges og Udlevedes Pleie; og
fornemmeligen at de beskytte mod Bedragere og Fuskere. Men disse, tildeels
indbildte, Fordele kunne ikke opveie den Skade, som den paa Talentets
55 Udvikling lagte Tvang har foranlediget.

Haandværkeren i Byerne har ved sin Side de Materialer, som han skal
forarbeide, eller kan med Lethed skaffe sig dem fra første Haand; han har for sig
et større Marked, og har en lettere Adgang til de fleste Livets Nydelser. Men
60 som oftest gjør han større Krav paa disse end Landboeren, og indvikles ofte i
Sysler og Adspredelser, som ere over hans Stand. Laugsindretninger ere ikke
nødvendige for Ordens Vedligeholdelse; nogle kloge Politieforanstaltninger,
hvortil denne Lov ikke mangler Forslag, kunde i denne Henseende udrette det
samme, og Fuskearbeide er ikke sjældent i vore Byer, fordi Laugstvangen hersker
65 der. Vore Skibsbygmestere og Skibstømmermænd have intet Laug, og de ere
tilvisse ikke de sletteste blandt vore Haandværkere, medens andre i Laug

indtvungne Haandteringer gjøre langsomme Skridt til Fuldkommenhed.

Bissekræmmere, Markeder og Taxter ere Surrogater for en fornuftig

70 Haandværksfrihed, og hvo vilde vel anprise disse?

Hvor store ere ikke paa den anden Side de Ulemper, som Laugstvangen

medfører? I den tidlige Alder, da Barnets Sjel er meest aaben for Lærdomme,

sættes Drængen i Lære, og under ofte de uværdigste, og for hans Opdragelse

75 meest hensigtsløse Sysler forsømmes hans Sjels Uddannelse ved en passende

Skoleunderviisning, uden at han synderligen nærmer sig sin Bestemmelse paa

Livets Vei. Ved Enden af de lange Læreaar staaer han endnu ved Begyndelsen af

sin Bane, og det er ham nu ligesom først tilladt at begynde sine egentlige

Forberedelser. I han Svendear ledes han til nye Forvildelser Under Uskikke,

80 Udskeielser, Arbeidsslaphed paa Fridage og tidsspildende Omflakken, hengaaer

ofte den bedste Deel af hans Leveaar, uden han har opnaaet den Færdighed, som

kan gjøre ham til en dygtig Mand i sin Virkekreds. Talentets Udvikling besværes

i Ungdommens Aar, og den paa en fornuftig Vei erhvervede Konstfærdighed

kan ikke udøves uden efter ufornuftige Tvangsregler. I Sandhed det er paa høi

85 Tid at vor Lovgivning i denne Henseende bereder Fædrelandet en bedre

Fremtid, og aabne Talent og Konstfærdighed den frie Udvikling, som kan give

vort Haandværksvæsen en ønskelig Fuldkommenhed.

Hvor ufuldkomment Beviis et Mesterstykke afgiver for en Haandværkers

90 Duelighed, det indsaar allerede Christian den 4de, som ogsaa afskaffede

Mesterstykket ved Forordningen af 1621. Foruden de Bedragerier, som

derved ofte finde Sted, indeholder det som oftest ikke engang Beviis for den

Færdighed, som kan betrygge en for det Almindelige gavnlig Haandværksdrift,

ligesom denne Prøve ikke ved alle Slags Haandværker lader sig anvende.

95

Men i det Lovgiveren har dette Maal for Øie, bør han tage billig Hensyn til de

nuværende Laugsbrødre, som ved en brat Forandring kunde blive krænkede i

deres lovligen erhvervede Rettigheder. Historien har ogsaa i denne Henseende

afskrækkende Exempler at fremvise. Uden at lægge Vægt paa Frankriges

100 Exempel, hvor Forsøget til Ophævelse af Laugene forgjæves gjordes for et halvt

Seculum siden paa en Tid, da Feudalismens Uvæsen lemlæstede enhver

Næringsvei, være det mig tilladt at nævne det friere Schweiz, hvor Laugenes

Ophævelse for nogle Decennier tilbage forgjæves forsøgte, fordi Overgangen

var for brat, hvorved en almindelig Misnøie opvæktes blandt en talrig Deel af

105 Landets Indvaanere. Denne successive Opløsning af Laugene, som lader den

nærværende Generation forblive i Besiddelse af de Rettigheder, som de lovligen have erhvervet sig, og lader Udviklingen af friere Bevægelse først finde Sted, efterhaanden som de nærværende Laugsbrødre uddøe, er vist ogsaa mere gavnlig
110 for Sagen selv. Thi dersom Laugene pludseligen ophævedes, vilde en Mængde Fuskere, i Haandværksdriften uøvede Ynglinger, kaste sig ind i disse Næringsveie, og til deres egen og Medborgeres Ruin, saavel som til Consumenternes Skade forfuske denne Bedrift.

115 Disse Betragtninger have bevæget mig til at antage de Grundsætninger, som i nærværende Lov-Udkast findes indførte.

Kilde

Storthingsforhandlinger for Aaret 1827, s. 335-341.

120

Emner

Debatt, Håndverkslov, Innlegg i Stortinget

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/de-ulemper-som-laugstvangen-medforer>

125

130

135

140